

Môj

život

po škole

Kým sa začne nový školský rok, musíš sa rozhodnúť, čo budeš robiť a **vybrať sa jednou z týchto ciest.**

5peňazí

Trvalý pracovný pomer (TPP)

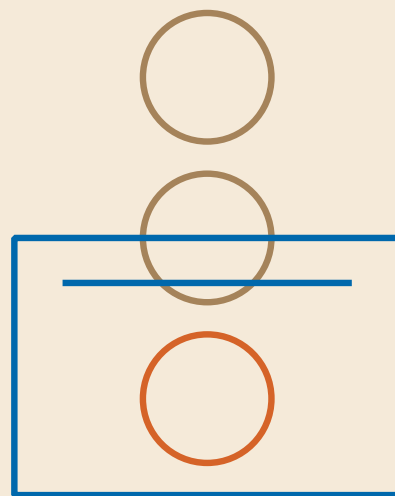
Väčšina absolventov pracuje po škole na TPP. To znamená, že pracuješ pre nejakú firmu - máš zamestnávateľa a ty si zamestnanec. Výhodou je, že dostávaš pravidelne peniaze a nemusíš sa starať o to, ako sa firme darí a či sú zaplatené dane a odvody. O všetko sa stará tvoj zamestnávateľ.

Ako si nájdeš prácu

Po škole ťa čakajú ešte **posledné prázdniny, počas ktorých za teba všetko platí štát**. Ak sa chceš zamestnať, určite **využi leto na hľadanie práce**. Základom je vyrobiť si kvalitný životopis (šablóny nájdeš na internete) a poslať ho firmám, v ktorých chceš pracovať. Ak sa im budeš pozdávať, pozvú ťa na pohovor. Priprav sa, že buď bude formou rozhovoru a dostaneš veľa otázok, alebo formou hromadného pohovoru - assessment centra. V oboch prípadoch určite dostaneš otázky ako: **Prečo si máme vybrať práve teba?** Čo firme prinesieš? Čo vieš o našej firme? A, samozrejme, koľko chceš zarábať? Pri skupinovom pohovore sa nesnaž byť najviac vidieť a počuť. Skôr sa sleduje, ako pracuješ v tíme a komunikuješ s ostatnými.

Koľko zarobíš

Svoj zárobok, teda mzdu, si dohodneš počas pohovoru. Firma musí ponúkanú mzdu uvádzať aj v inzerátoch. Táto suma však je väčšinou rozpätie (od-do) a finálna suma je na vašej spoločnej dohode. Mysli však na to, že suma, o ktorej sa na pohovore bavíte, je **hrubá mzda**, teda peniaze, ktoré na účte nikdy neuvidíš. Až keď z nej zamestnávateľ odvedie odvody a preddavky na daň, vznikne **čistá mzda, ktorú budeš dostávať na účet**. Spolu s peniazmi ti každý mesiac príde aj výplatná páska. Na nej nájdeš info o čistej aj hrubej mzde, o odvodoch, preddavkoch a ešte jednu sumu – **superhrubú mzdu** alebo cenu práce. To je celkový náklad tvojho zamestnávateľa. On totiž musí za to, že ťa zamestnáva, platiť ďalšie

odvody. Na výplatnej páske nájdeš aj informácie o **zostatku dovolenky** a odvodoch do druhého aj tretieho dôchodkového piliera, ak si v ňom sporiš.

Akú zmluvu a výhody dostaneš

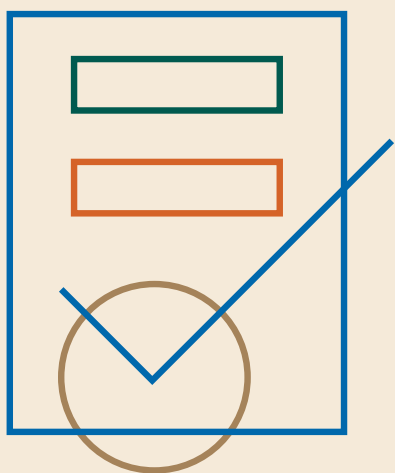
Pred nástupom do práce vždy podpíš pracovnú zmluvu, v ktorej sa nachádzajú všetky dôležité údaje ako **mzda, pracovná náplň, pracovná doba** a podobne. Zmluva môže byť dohodnutá na **dobu určitú** (najviac na 2 roky) alebo **neurčitú**. Zvyčajne si ťa firma chce odskúšať a v zmluve nájdeš aj **skúšobnú dobu**. Tá môže byť **najviac 3 mesiace** a počas nej môžeš ty aj zamestnávateľ písomne skončiť pracovný pomer bez udania dôvodu a s okamžitou platnosťou.

Zamestnávateľ je povinný zabezpečiť ti stravu – buď budeš dostávať **jedlo, stravné lístky alebo extra peniaze na účet**. Okrem toho môžeš získať aj **benefity** ako práca z domu, príspevky na vzdelávanie, angličtina v práci, príspevok do 3. dôchodkového piliera alebo dni voľna navyše. Čoraz častejšie sú aj pitný režim v práci, káva, čaj, ovocie či desiaty zadarmo, teambuildingy, dni zdravia aj príspevky na šport.

Kolko budeš mať voľna

Ako zamestnanca ťa čaká **20 dní dovolenky ročne**. Je to menej ako letné prázdniny v škole, ale čo narobíš, vitaj vo svete „dospelákov“. Nemusíš však zúfať, okrem dovolenky máš ešte sviatky a čoraz viac firiem dáva ako benefit pár dní voľna navyše. Ďalších 5 dní dovolenky dostaneš aj ak sa staneš rodičom alebo keď dosiahneš vek 33 rokov.

Tiež máš **7 dní** plateného voľna **na návštevu lekára** a ďalších **7 dní na sprevádzanie** (napríklad rodiča) **k lekárovi**. Deň však v tomto prípade nemá 24 hodín, ale dĺžku tvojho pracovného času (zvyčajne 8 hodín). Okrem toho môžeš ísť aj na **PN-ku (práceschopnosť)**. Vypíše ti ju tvoj obvodný lekár, ak ochoríš, a elektronicky ju pošle do Sociálnej poisťovne aj zamestnávateľovi. Veľa ľudí si však radšej vezme pri kratšej chorobe dovolenku. Počas PN totiž nedostávaš výplatu a musíš sa liečiť doma (občas chodia aj kontroly). Prvých 10 dní PN ti náhradu mzdy platí zamestnávateľ, ale je to o dosť menej peňazí. Pri dlhšej PN už sú dávky od Sociálnej poisťovne a sú vyššie.

Ako zaplatíš dane

Na Slovensku platíme rôzne druhy daní a jednou z nich je aj daň z príjmu. Musí ju platiť každý, kto zarobil za rok viac, ako je suma určená štátom (určuje sa každý rok). Už vieš, že zamestnávateľ za teba platí z hrubej mzdy preddavky na daň. Začiatkom roka si od účtovníčky vypýtaj potvrdenie,

aký bol tvoj ročný príjem, výška preddavkov a odvodov (väčšinou ho posielajú automaticky). Do konca marca musíš podať **daňové priznanie** za minulý rok, ku ktorému toto potvrdenie priložíš. Ak však máš príjem len z TPP alebo dohody, máš výhodu a miesto daňového priznania ti stačí zamestnávateľa požiadať o ročné zúčtovanie dane. Vtedy všetky „papierovačky“ za teba vybaví zamestnávateľ a prípadný nedoplatok alebo preplatok dane uvidíš na výplatnej páske.

Na Slovensku môžeš **darovať 2 %** zo svojich zaplatených daní na dobrú vec (s potvrdením o dobrovoľníckej činnosti dokonca až 3 %). Neboj sa, nebudeš platiť nič navyše. Stačí si vybrať „neziskovku“, ktorej chceš pomôcť, a oni ti isto radi poradia, ako vypísať tlačivá na darovanie 2 %.

Čo ak ťa prepustia

Hlavne sa neboj, že je to ako v americkom filme, kde prinesú škafuľu so správou, „zbal si svoje veci a vypadni“. Pracovná zmluva sa dá ukončiť v zásade len **výpoveďou** alebo **dohodou**. S výpoveďou prichádza ešte **výpovedná doba**, ktorá sa začína až od ďalšieho mesiaca, a tak máš dosť času na hľadanie novej práce. Výpoveď od zamestnávateľa navyše môžeš dostať len s uvedením dôvodu, napríklad ak vážne porušíš pracovné podmienky (nechodíš do práce a podobne) alebo už pre teba nemajú prácu (organizačné dôvody – vtedy môžeš dostať aj pár výplat navyše ako odstupné, ak u nich pracuješ aspoň 2 roky).

Čo ak chceš zmenu

Skončiť v práci môžeš aj ty, a to bez uvedenia dôvodu. Neznamená to však, že môžeš odísť zo dňa na deň. Tiež musíš dať zamestnávateľovi **písomnú výpoveď** a od ďalšieho mesiaca ti začína plynúť výpovedná doba. Ak pracuješ menej ako rok, je to 1 mesiac, ak dlhšie, výpovedná doba je dvojmesačná. Alebo sa so zamestnávateľom môžeš na skončení dohodnúť. Pri skončení zmluvy dohodou nemáš výpovednú dobu, ale spolu určite presný deň, kedy končíš.

Podnikanie

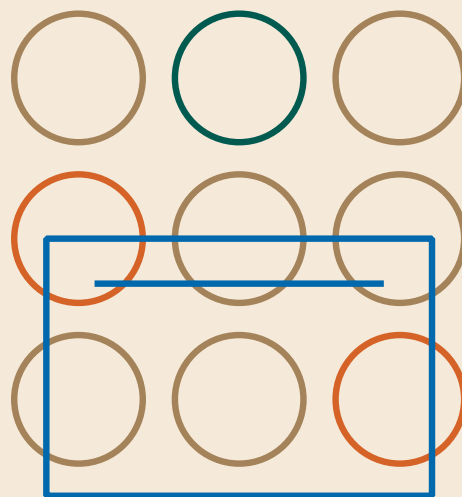
Ak chceš pracovať „sám na seba“, môžeš začať podnikáť. Buď si založíš živnosť, alebo firmu, najčastejšie eseročku. Určovať si kedy, ako, koľko a odkiaľ budeš pracovať, znie lákavo, ale s tým prichádza aj množstvo zodpovednosti. Musíš si hľadať zákazníkov, žiadne platené voľno sa nekoná a peniaze každý mesiac nie sú isté. Ak chceš podnikáť, priprav sa, že prvé roky sa namakáš.

Ako začať

Pokiaľ máš aspoň 18 rokov a čistý register trestov, môžeš podnikáť už zajtra. Stačí skočiť na živnostenský úrad a vypísať tlačivo. Ak sa ti nechce ani to, vygoogli si „založenie živnosti online“, a nechaj túto prácu na iných. Za menší poplatok ti živnosti založia rôzne firmy aj online. Pri s. r. o. je papierovania o dosť viac, takže tu sa googlenie oplatí, čakaj však väčšie poplatky.

Rozdiel medzi s. r. o. a živnosťou

Ak podnikáš na **živnosť**, jednoducho sa dá povedať, že TY si firma. **Ručíš celým svojím majetkom, zárobky zdaníš a platíš si zdravotné a sociálne odvody.** Nemusíš mať na podnikanie samostatný účet, aj keď sa to odporúča. Vedieš si jednoduché účtovníctvo – zapisuješ si, koľko zarobíš a koľko kde minieš (alebo si uplatníš takzvané paušálne výdavky a bločky neriešiš). **Pri s. r. o.** je to zložitejšie. **Si vlastníkom a konateľom firmy**, ale nie si automaticky jej zamestnancom. Buď teda sám seba zamestnáš a budeš si vyplácať mzdu, alebo sa z teba stane dobrovoľne nezamestnaná osoba (pozri časť Nezamestnanosť). Peniaze, ktoré tvoja firma zarobí, si nemôžeš len tak vybrať. Zisk firmy musíš zdaníť a ak ho chceš z firmy dostať, musíš si vyplatiť odmenu pre konateľa alebo zisk pre spoločníka (z ktorého zas zaplatíš daň z príjmu) S. r. o. vedie tzv. podvojnú účtovníctvo, ktoré asi bez pomoci odborníka nedáš. Na začiatok je teda určite jednoduchšie začať podnikáť na živnosť.

Druhy živnosti

Založiť si živnosť neznamena, že môžeš robiť čokoľvek. V živnostenskom oprávnení si musíš presne **vybrať jednotlivé živnosti** – druhy podnikania. Na väčšinu základných činností ti stačí voľná živnosť a môžeš si ich do živnostenského oprávnenia dať, koľko chceš, za každú však platíš pri ohlásení poplatok (ak ich ohlasuješ online, je to zadarmo). **Pri odbornejších službách** ako murárstvo, kaderníctvo, masérské služby alebo stolárstvo musíš požiadať o remeselnú alebo viazanú živnosť, ktorú ti dajú **len na základe osvedčenia, výučného listu alebo certifikátov.** Remeselnou živnosťou je napríklad aj varenie piva či pečenie.

Koľko zarobíš

To, koľko zarobíš, záleží len na tebe. Niektorí živnostníci majú len jedného veľkého klienta (IT-čkári), iní musia hľadať zákazníkov (napr. gastro, služby...). Peniaze môžeš od ľudí alebo firiem dostávať len dvoma spôsobmi. Buď vystavuješ **faktúry** a peniaze dostávaš len na účet, alebo máš **pokladnicu** a môžeš dostávať aj cash. Na faktúry využi online programy, veľa ich je aj zadarmo. Pri pokladnici ťa čaká viac byrokracie.

Tvoje povinnosti

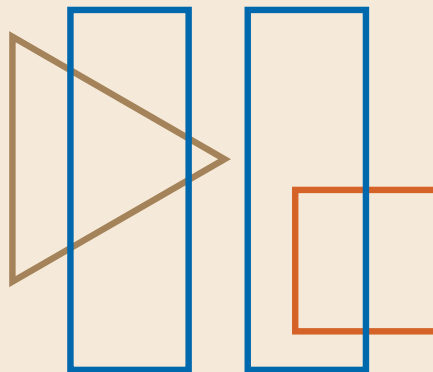
Ako živnostník musíš hneď od začiatku **platiť mesačne odvody** do zdravotnej poisťovne. Na začiatok platíš minimálnu výšku a po roku ti „zdravotka“ určí sumu podľa tvojho zárobku. „Sociálke“ prvý rok nemusíš platiť nič a v druhom roku počkáš na list, kde ti povedia čo a ako. Odvody platíš mesačne bez ohľadu na to, či niečo zarobiš alebo nie.

Raz ročne ťa podobne ako pri TPP čaká vyrovnanie dane. Živnostníci si neplatia preddavky na daň ako pri TPP. **Daň** za všetko, čo v minulom roku zarobili, platia **naraz pri podaní daňového priznania**. Vypĺňaš daňové priznanie typu B pre FO a musíš ho podať do 31. marca alebo požiadať o odloženie termínu.

Ako živnostník **s úradmi komunikuješ online cestou**. Ak ešte nemáš občiansky preukaz s platným elektronickým čipom, určite si ho aktivuj. Potom sa zaregistruj na portáli Finančnej správy SR, cez ktorý sa s úradmi spojíš.

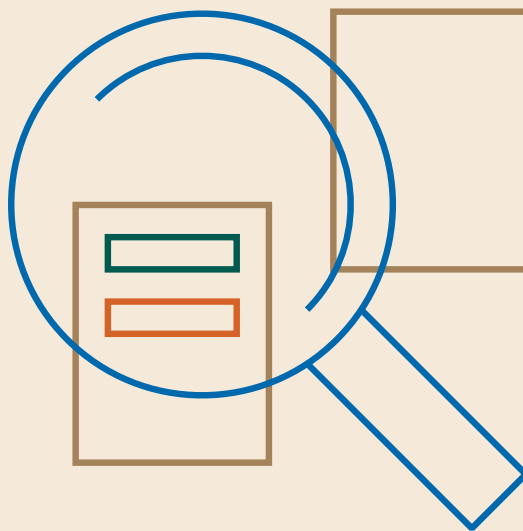
Pozastavenie alebo ukončenie živnosti

Živnosť môžeš **kedykoľvek pozastaviť alebo zrušiť**. Stačí vypísať jednoduché tlačivo (nájdeš si ho aj online) a zaniešť ho alebo poslať na živnostenský úrad.

Nezamestnanosť

Ak si chceš po škole dopriať oddych, žiaľ, zadarmo to nebude. **Dobrovoľne nezamestnané osoby si musia platiť zdravotné odvody rovnako ako zamestnanci alebo podnikatelia.** Mesačne je to niekoľko desiatok eur. Môže ich však za teba platiť štát, keď sa na svojom úrade práce prihlásiš do tzv. **evidencie o uchádzačov o zamestnanie.** Vygoogli si, pod aký úrad patríš podľa trvalého bydliska a choď sa osobne prihlásiť. Správne okienko spoznáš podľa najdlhšieho radu :). S úradom práce musíš pravidelne komunikovať. Budeš dostávať ponuky práce a musíš dokladovať, že si aktívne prácu hľadáš. Môžeš požiadať aj o niektorý z kurzov alebo o **rekvalifikáciu**, ak sa chceš zamestnať v odbore, o ktorom nič nevieš. Štát takéto kurzy za určitých podmienok prepláca. Všetko ti vysvetlia priamo na úrade práce.

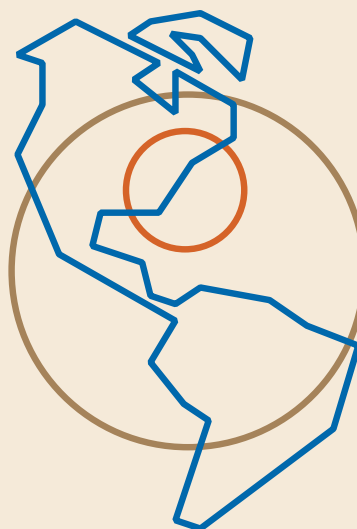
Zahraničie

Štúdium

Ak ťa neoslovila žiadna z možností práce a chceš pokračovať v štúdiu v zahraničí, začni si googliť, volať a písať do škôl alebo využi niektorú z organizácií, ktorá pomáha so štúdiom v zahraničí. Praktické info o štúdiu v krajinách EÚ nájdeš **na stránke Európskej komisie.**

Zamestnanie

Ak sa rozhodneš pracovať v rámci EÚ, **nepotrebuješ pracovné víza ani povolenie.** Môžeš si urobiť medzinárodný životopis – Europass, s ktorým si prácu nájdeš ľahšie. Nezabudni sa po nástupe do práce **odhlásiť zo svojej zdravotnej poisťovne na Slovensku** (pozri si kartičku poistenca), aby ťa neprekvapili neskôr nedoplatky.

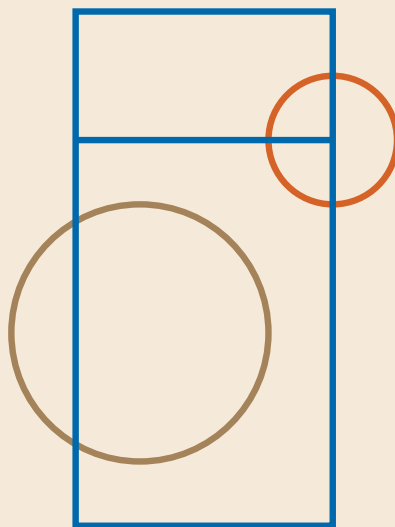

Čo s výplatom

Existuje nepísané pravidlo, že prvú výplatu v živote si máš užiť. Ak si to môžeš dovoliť, máš od nás povolenie. Ďalší mesiac ťa už čaká práca s rozpočtom. Spočítaj si, čo všetko musíš za mesiac zaplatiť a vypočítaj, koľko ti z výplaty ostane. K bežným výdavkom patria bývanie, strava, drogéria, doprava, paušál a rôzne predplatené služby. Na tie zvyčajne odchádza takmer polovica výplaty.

Nezabúdaj ani na horšie časy a **odkladaj si každý mesiac aspoň 10 %** zo svojej výplaty na sporiaci účet, kde na ne nebudeš šiahať a trošku aj zarobia. Našetri takto čím skôr sumu **vo výške 3 - 6 svojich výplat**. To bude tvoja **REZERVA**, keď náhodou prídeš o prácu alebo sa stane neočakávaná situácia (pokazí sa ti chladnička alebo telka). Železná rezerva je určená práve na takéto udalosti, nie na dovolenky či nový telefón. Na tie si odkladaj zvlášť.

A nezabudni na **sporenie na dôchodok**. Teraz ti to príde od vecí, ale čím budeš starší/-ia, tým viac výdavkov budeš mať a odkladať sa bude ťažšie. Keď si zvykneš malú sumu sporiť už teraz, neskôr to oceniš. Môžeš si napríklad otvoriť sporenie v DDS (3. pilier), ktoré je aj daňovo zvýhodnené a často doň prispieva aj zamestnávateľ.

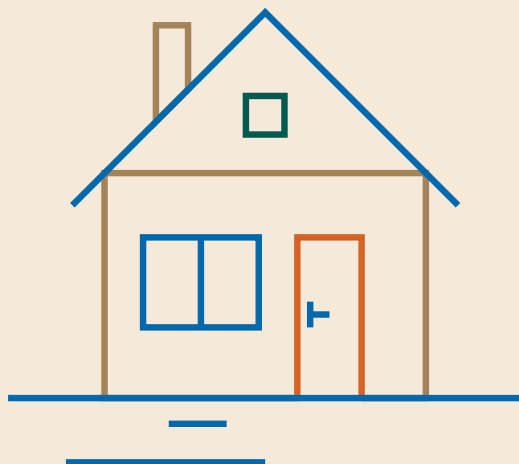
40-30-20-10

Pri nastavovaní rozpočtu sa môžeš riadiť pravidlom 40-30-20-10. To hovorí, že okolo 40 % výdavkov by malo odchádzať na **bežné výdavky**. **Splátky úverov** by nemali byť viac ako 30 %. Ďalších 20 % by malo slúžiť na budúcnosť a **krátke a stredné ciele**. Tým sa myslí napríklad bývanie, dovolenka, auto a podobné ciele, ktoré si v živote budeš dávať. Ak si stanovíš takýto cieľ, nezabudni, že správne ciele sú SMART – konkrétne, merateľné, ambiciózne ale aj realisticky splniteľné a hlavne časovo ohraničené. Posledných 10 % je určených na **dôchodok**. Ako už vieš, treba sa naň pripravovať celý život. **Ak si vyčleníš pár eur už od prvej výplaty, ani to nepocítiš a neskôr sa svojmu mladšiemu ja veľmi poďakuješ.**

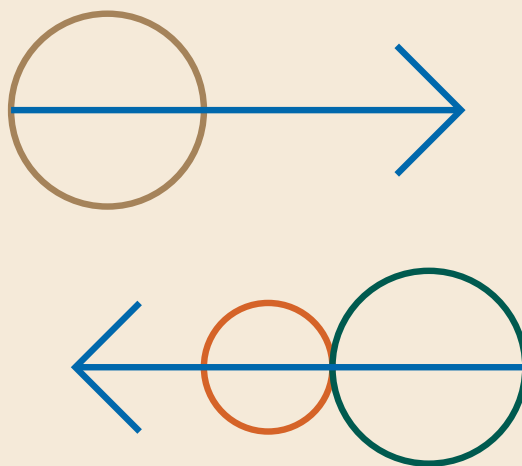
Ako vyriešiť bývanie

Ak nechceš bývať do 30-ky u rodičov, asi pre začiatok zvolíš **podnájom**. Budeš platiť mesačne dohodnutú sumu - nájomné. **Vlastné bývanie** totiž nie je také jednoduché. Ak ti ho nekúpia rodičia, musíš si zobrať **hypotéku**. Tú ti banka poskytne, len keď máš príjem, musíš robiť na TPP alebo už dlhší čas podnikáť a doložiť daňové priznanie. Pri súčasných pravidlách ti však banky dajú maximálne 80 % z hodnoty nehnuteľnosti. Zvyšok musíš mať našetrený. Pri byte za 200-tisíc teda musíš našetriť až 40 000 eur. A to nie je málo, čo? Pri **vlastnom bývaní** potom budeš platiť mesačne **splátky hypotéky, poplatky za energie, poplatky za odvoz smetí, dane z nehnuteľnosti** a pri bytoch aj **poplatky do fondu opráv**. Výdavkov je teda veľa a radšej si zváž, či na to budeš mať. Neplatiť ich totiž sa môže skončiť tým, že o bývanie prídeš.

Kde si požičať

Ak potrebuješ peniaze navyše, môžeš si ich požičať v banke. Mysli však na to, že pôžičku musíš vrátiť a navyše **platíš úroky**, teda percentá z požičanej sumy navyše. Dobré si zváž, čo chceš za požičané peniaze kúpiť a či to má zmysel. Pri výbere pôžičky sleduj nielen úroky, ale hlavne percentá v riadku s označením **RPMN**. RPMN je skratka pre ročnú percentuálnu mieru nákladov, teda **celkové preplatenie pôžičky** (úroky aj všetky ostatné poplatky) vyjadrené v percentách za jeden rok. Takto si ľahko vieš porovnať, ktorý úver je skutočne najlacnejší. Počas štúdia môžeš využiť aj **študentskú pôžičku**, o ktorej nájdeš viac info na stránke Fondu na podporu vzdelávania.

Ako sporiť

Ak sa ti podarí neminúť celú výplatu, príde na rad otázka, čo s úsporami. **Investovať ich do fondov**, zlata, kryptoaktív alebo byť „konzerva“ a dávať ich na sporiace alebo termínované účty? **Najskôr si musíš určiť, na čo si peniaze odkladáš.**

Pokiaľ ide o **finančnú rezervu**, nechaj si peniaze radšej na účtoch, ku ktorým sa v prípade potreby vieš dostať. Ideálne sú sporiace účty, kde síce nie je vysoký úrok, ale keď to budeš potrebovať, rýchlo ich vyberieš. Rovnako si odkladaj peniaze na **krátkodobé ciele** ako dovolenka či nový mobil. **Strednodobé a dlhodobé ciele** ako bývanie či dôchodok už si zaslúžia vyšší výnos. Pre začiatočníkov v investovaní sú vhodné podielové fondy. Ich hodnota môže v čase aj klesať, ale ak si zvolíš vhodnú stratégiu, vieš, že krátkodobý pokles je bežný a v dlhodobom horizonte tvoje úspory pekne porastú. **Viac o možnostiach investovania nájdeš aj na 5penazi.sk.**

Užitočné linky

Študovanie v zahraničí:

<https://op.europa.eu/webpub/grow/factsheets/studying-abroad/en/>

Fond na podporu vzdelávania:

<https://www.fnpv.sk/>

Vzor životopisu:

<https://www.profesia.sk/napisat-zivotopis>

Europass:

<https://europass.europa.eu/sk/create-europass-cv>

Úrady práce:

<https://www.upsvr.gov.sk/urady-kontakty.html>

Ako založiť živnosť:

https://www.slovensko.sk/sk/zivotne-situacie/zivotna-situacia/_registracia-zivnosti

Evidencia na úrade práce:

<https://www.upsvr.gov.sk/obcan/kto-moze-byt-evidovany-na-urade.html>

RPMN kalkulačka:

<https://rpmn.nbs.sk/>

O finančných produktoch:

<https://5penazi.sk/vzdelavaci-obsah/financne-produkty/>

5penazi